

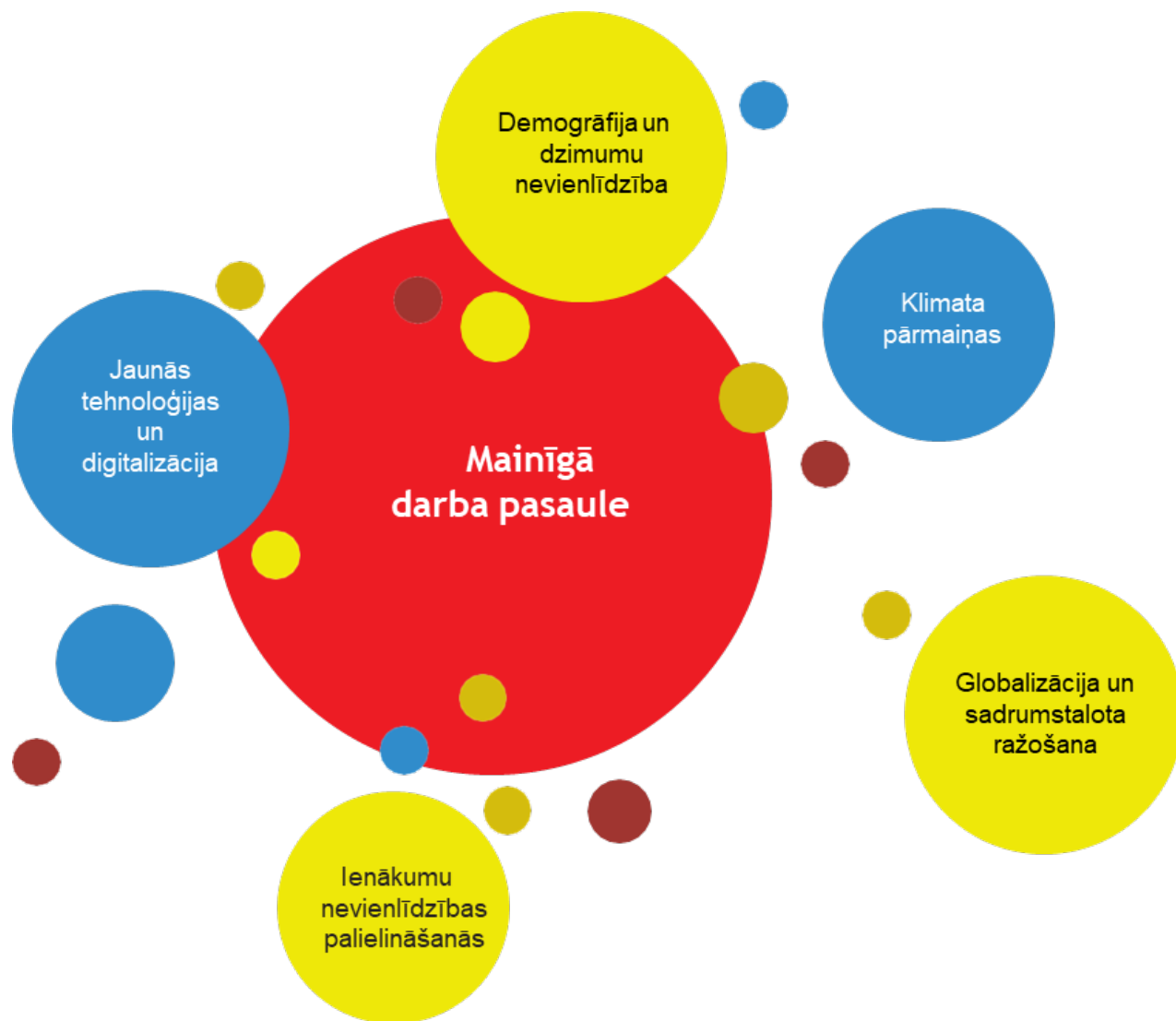
Latvijas industriālās tiesībpolitikas transformācija

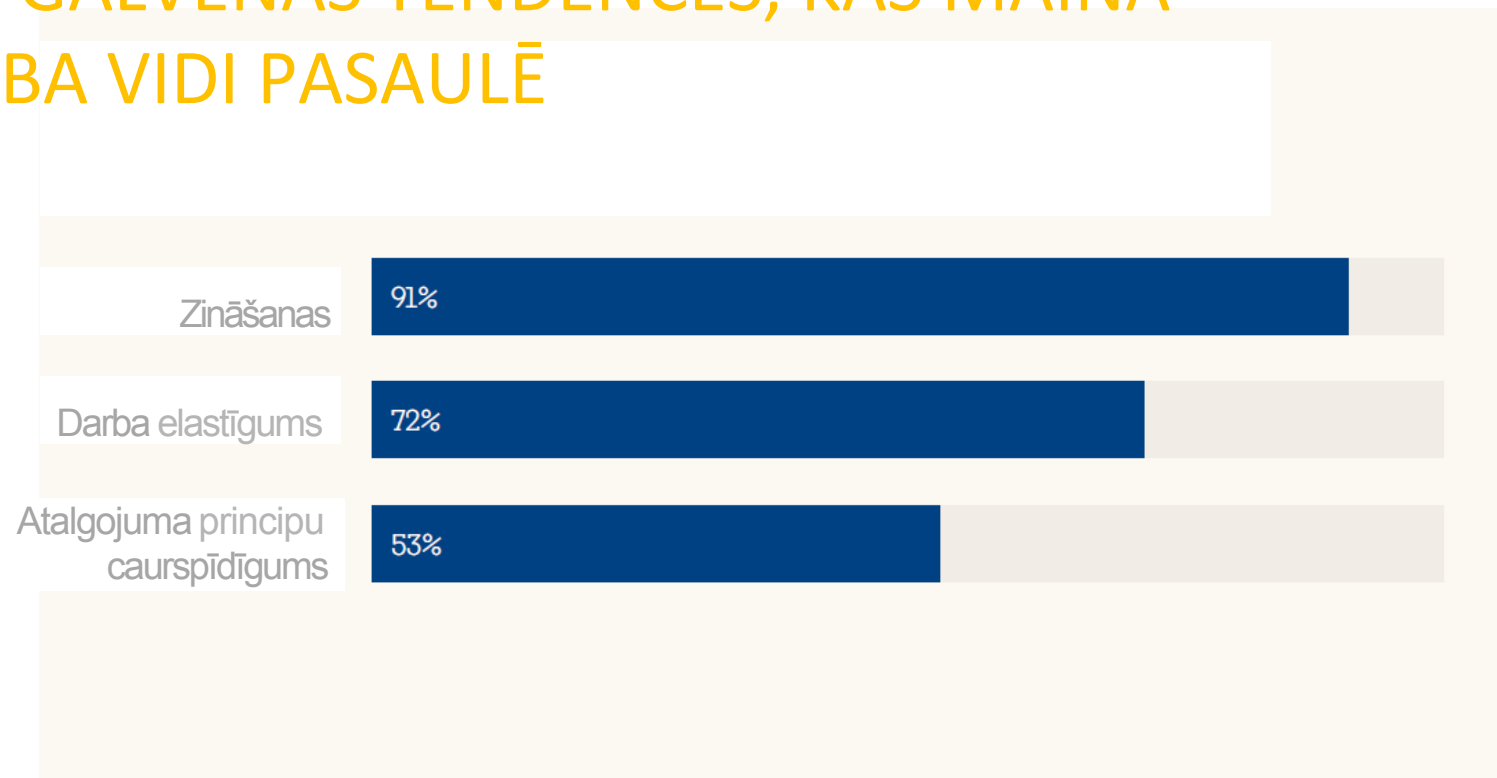
Dr. iur. Irēna Liepiņa

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, priekšsēdētāja vietniece

Darba tiesību forums, 2019.gada 14.novembrī

TRĪS GALVENĀS TENDENCES, KAS MAINA DARBA VIDI PASAULĒ

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Tiesību avoti

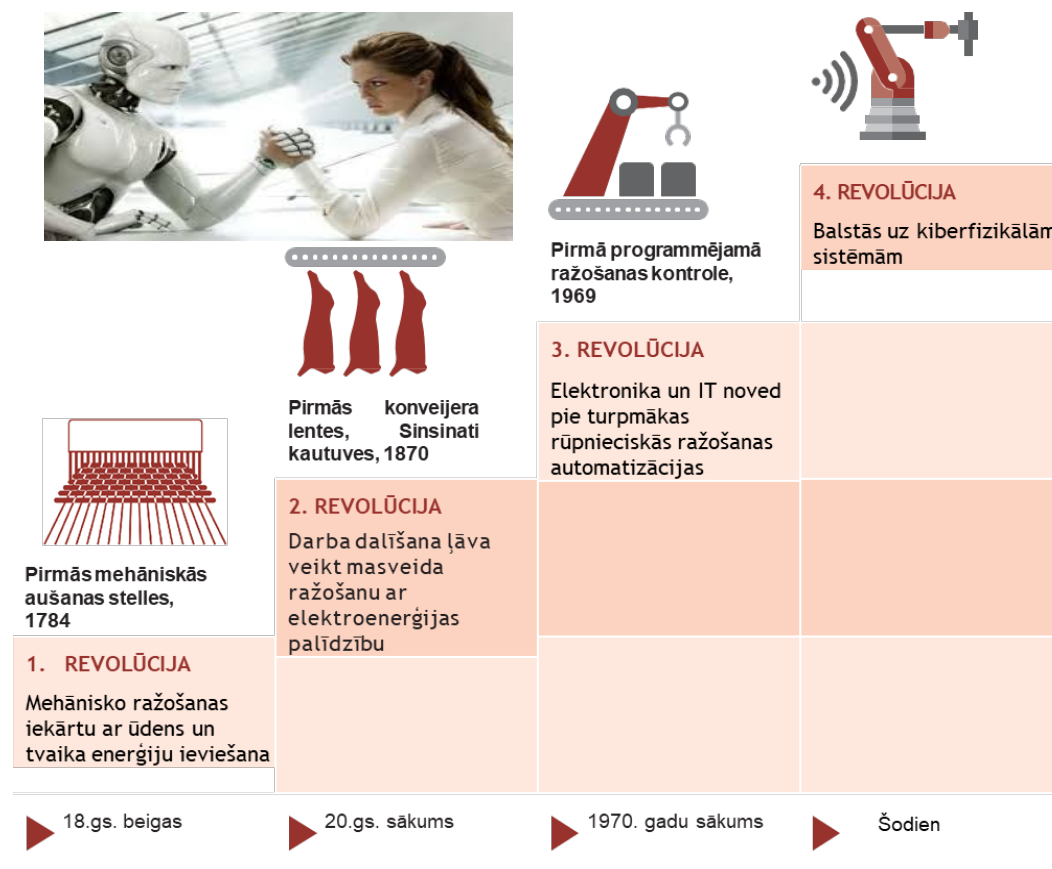
- Koplīgums (ģenerālvienoššanās);
- Pašvaldības noteikumi (*Rīgas domes noteikumi*);
- Ministru kabineta noteikumi;
- Darba likums & Arodbiedrību likums “Par valsts sociālo apdrošināšanu”;
- Eiropas Savienības akti (*Līgums, Direktīvas, Regulas u.c.*);
- Satversme;
- Starptautiskās Darba organizācijas instrumenti, Eiropas Cilvēktiesību aizsardzības konvencija u.c.

Darba tiesības = ekonomisko un politisko attīstību spogulis (Economy & Society) – jāveido inovatīva, iekļaujoša, digitāla vide.

Industrija 4.0

- Radusies iepriekšējo trīs rūpniecības revolūciju rezultātā
- Apzīmē nākotnes viedās rūpnieciskās tehnoloģijas; tās pamatā ir cilvēku, iekārtu un produktu sadarbība globālā tīklā.
- Nozares pilnīgu datorizācija
- Galvenais princips - savienot mehānismus un to sistēmas, lai attīstītu viedos tīklus kopējā ķēdē, kur var organizēt, kontrolēt pašapkalpošanos, ražošanas procesu vadīšanu, liela apjoma informācijas apstrādi, kas palīdz analizēt un optimizēt ražošanu
- Elementi:
 - sociālie mediji
 - starpdisciplināritāte
 - virtualizācija
 - mākoņtehnoloģijas
 - viedie objekti
 - Lietu internets
 - Lielie dati
 - viedā ražošana
 - analīze un optimizācija

Industriālās revolūcijas

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Pasts 2030

K ā p a s t a
nozare varētu
izskatīties
2030.gadā?

Traucējumi
Nemieri
“Wild cards”

Vieta nākotnes iespējām

Standartizēta sabiedrība

“Atbalss kameras” sabiedrība

Adaptējama sabiedrība

Apburtā loka sabiedrība

Tagadne

Nākotne

A diagram showing four scenarios for social dialogue arranged in a 2x2 grid. A vertical double-headed arrow is on the left, and a horizontal double-headed arrow is at the top. Each scenario is represented by a colored circle, a title box, and a description.

Pelēkais scenārijs «Standartizēta sabiedrība»

Sociālā dialoga atjaunošana ar jaunām darba organizācijas formām un sarunām sabiedrībā, kas strauji pārveidojas, izmantojot digitālās tehnoloģijas, lai pārvaldītu graužošanas tehnoloģiskās un ekoloģiskās izmaiņas

Rozā scenārijs «Atbalss kameras sabiedrība»

Tradicionālā sociālā dialoga beigas starp arodbiedrībām un darba devējiem pasta nozarē ļoti digitalizētā un individualizētā nišas sabiedrībā un ekonomikā, kurā valda jaunie pasta nozares dalībnieki

Zilais scenārijs «Adaptējama sabiedrība»

Esošo sociālo dialogu formātu saglabāšana caur papildu korekcijām lēnām reaģējošā sabiedrībā un ekonomikā, kurā pakāpeniski tiek integrētas jaunas realitātes.

Violetais scenārijs «Apburtā loka sabiedrība»

Lēna sociālā dialoga pasliktināšanās sabiedrībā, ko raksturo spriedze un solidaritātes samazināšanās ekonomiski grūtos laikos.

Morfoloģiskā tabula

Komunikācijas modeļi	Patēriņa modeļi un patērētāju aizsardzība	Konkurence un pasta nozares regulējums	Ekonomiskā izaugsme	Inovācijas dinamika	Satiksmes infrastruktūra	Datu pārvalde un infrastruktūra	Mainīgā darba pasaule	Nākamo izglītības sistēmu maiņa	Sabiedrības dalīšanās	Klimata maiņa un traucējumi ekoloģijā	Sociālā dialoga izaugsme
											
Augsta digitālā kultūra	Galvenokārt pamanāms patēriņš, zema patērētāju aizsardzība	Spēcīga konkurence (jauni spēlētāji kā līderi), nelabvēlīgs regulējums	Jauna izaugsmes dinamika (vidējais ES pieaugums virs 3%)	Pakāpeniskas izmaiņas un pieņemšana	Vāja infrastruktūra nepietiekamu ieguldījumu dēļ	Hipersavienota pasaule, Internet of Everything	Jaukta darba pasaule, pieaugošanas variācijas / diferenciācijas	Vāja piekļuve, galvenokārt tradicionālās struktūras	Pieaugoša sociālā plaša un spriedze	Augsta temperatūras paaugstināšanās, strauja ekoloģisko apstākļu pasliktināšanās	Ierasts darbs (pakāpeniska korekcija)
Digitālā fragmentācija, hibrīdu izmantošana	Galvenokārt apzināts patēriņš, augsta patērētāju aizsardzība	Spēcīga konkurence (jauni spēlētāji kā izaicinātāji), augsta politiskā griba regulēt	Augoša izaugsme (ES vidējais pieaugums no 2% līdz 2,5%)	Traucējošas pārmaiņas, piespiedu atvērtība tehnoloģijām	“Bākas” projekti, kamēr cita infrastruktūra ir vāja	Galvenokārt noslēgtas sistēmas (Splinternet)	Jaunais darbs dominē, samazinot variācijas / diferenciācijas	Plaša piekļuve, tradicionālo struktūru attīstība	Plaša samazinās, jauni saskaņotības veidi	Parīzes vienošanās pasaulē: klimata pārmaiņu ierobežošana, augsts regulējums	Sociālā dialoga atjaunošana un tā jaunas formas
Digitālais nogurums	Galvenokārt individualizēts patēriņš, zema interese par patērētāju tiesībām	Samazināta konkurence (tradīcijas ar nišas daļu), nelabvēlīgs regulējums	Palēnināta izaugsme un stagnācija Eiropā	Lēnāka inovāciju dinamika, “tehnoloģisks skepticisms”	Labā infrastruktūra pilsētās, grūtības pārsvarā laukos	Pieaugošas digitālas plašas starp valstīm un reģioniem	Jaunais darbs dominē, pieaug variācijas / diferenciācijas	Plaša piekļuve, jaunas pieejas	Sadrumstalota sabiedrība, galvenokārt toleranta	(Pārsteidzoši) Klimata pārmaiņu mazināšana, vājāks regulējums	Sociālā dialoga pasliktināšanās
		Galvenokārt uz apkalpošanu vērsta, augsta interese par patērētāju tiesībām	Samazināta konkurence (jaunu spēlētāju izaugsme), augsts regulējums	Ekonomiskā regulējuma pasliktināšanās, jauni ekonomiskie rādītāji	Infrastrukturā uzplaukums ar lieliem ieguldījumiem				Sadrumstalota sabiedrība, galvenokārt vienaldzīga		Sociālā dialoga beigas

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

- Darba aizsardzības likuma grozījumi ar 01.07.2019.);
- Koplīgums (nepieciešams panākt 65% koplīgumu pārklājumu Latvijā.
 - Attālinātais darbs
 - Pašnodarbināto drošība un veselības aizsardzība
 - Darba aizsardzības dokumentu sagatavošana
 - Darba devēju sadarbība
 - Darba aizsardzības organizatoriskā struktūra

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Darba tiesiskajām attiecībām līdzīgās attiecības

➤ Privātā sfērā: uzņēmuma līgums, autora līgums, graudniecības līgums un pilnvarojuma līgums;

➤ Publiskajā sfērā: civildienests

Civildienesta likuma 2.panta ceturrtā daļa paredz, ka *valsts civildienesta tiesiskajās attiecībās piemērojamas darba tiesiskās attiecības regulējošo normatīvo aktu normas, kas nosaka vienlīdzīgu tiesību principu, atšķirīgas attieksmes aizlieguma principu, aizliegumu radīt nelabvēlīgas sekas, darba un atpūtas laiku, darba samaksu, darbinieka materiālo atbildību un termiņus, ciktāl to nenosaka šis likums.*

Sveriges Ingenjörer

Uz darbinieku orientēta

- Informācija
- Dalība
- Kompetence
- Neatlaidība

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

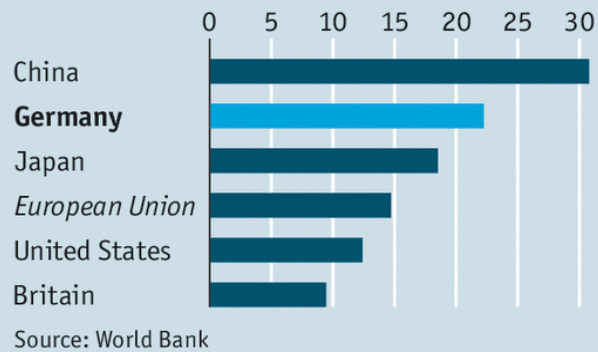
- Līdzdalības ekonomikas platformas ir platformas, kas piedāvā iespēju satikties pakalpojumu sniedzējiem ar pakalpojumu saņēmējiem.
- *Uber, Bolt*, izmitināšanas pakalpojumi (*Airbnb*), kā arī citi līdzdalības ekonomikas pakalpojumi.
- Latvijā – 11 platformas (0,63% no iekšzemes kopprodukta) ;
- Eiropas Komisijas: galvenais sadarbības ekonomikā ir piekļuve tirgum, atbildības sadalījums, patērētāju aizsardzība, nodarbinātība un nodokļu nomaksa.
- FES pētījums par platformudarbu angļu valodā: <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/14055.pdf>

ASV – digitālās kompānijas

Factory focused

Manufacturing as % of GDP
2014 or latest available

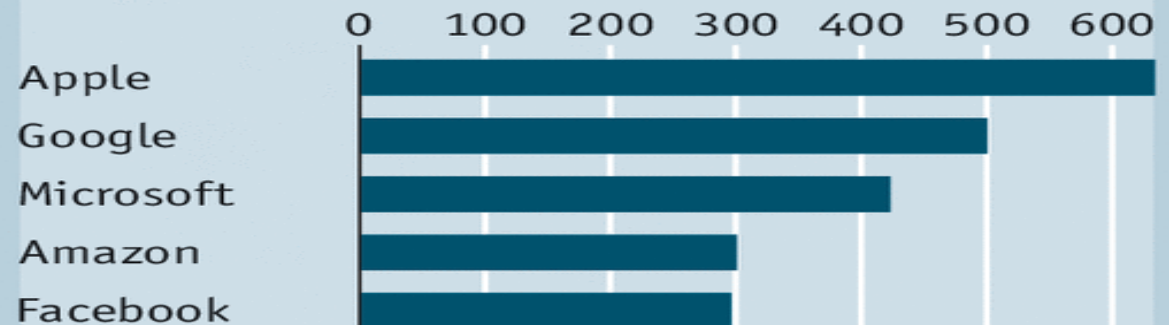
Economist.com

Tech titans, manufacturing midgets

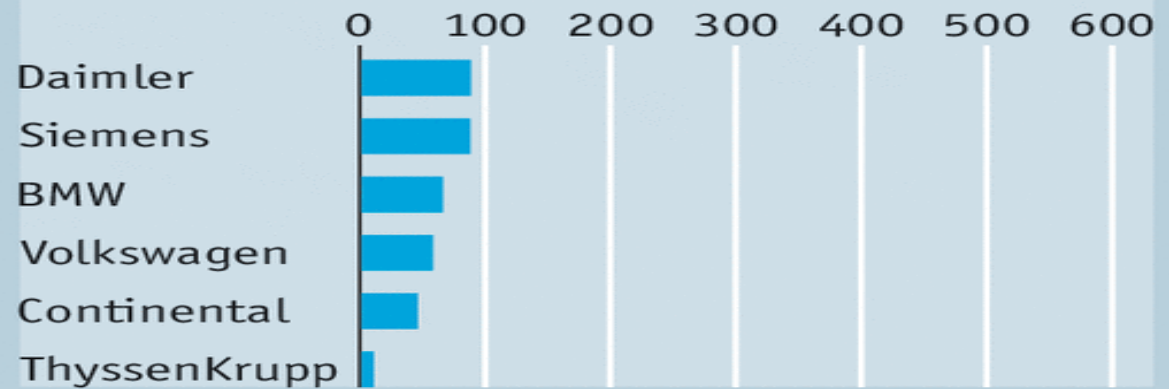
2

Company valuations*, \$bn

US technology firms

German manufacturing firms

Source: Thomson Reuters

*At November 17th 2015

Economist.com

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Pārskats par dažāda veida platformas darba ietekmi uz darba tirgu

Iespējas

Viegla pieeja darba tirgum

Papildus ienākumu avots

Stimuls pašnodarbinātībai

Nedeklarēta darba legalizācija

Riski

Darba tirgus segmentēšana

Neskaidrs nodarbinātības statuss

Prasmju samazināšana

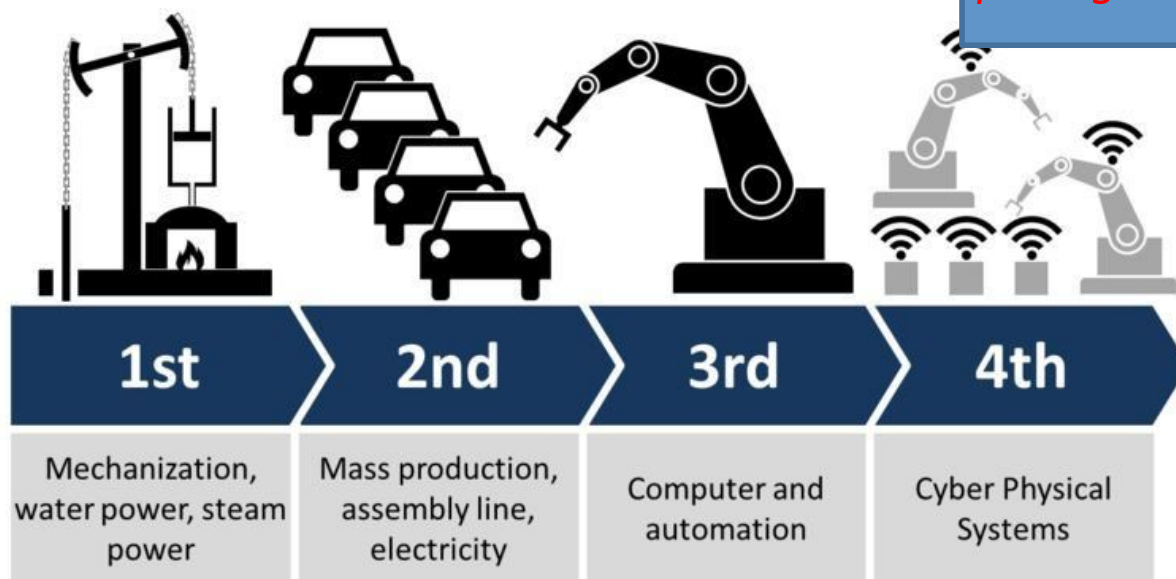
Sociālās aizsardzības jautājums

- Uz vietas platformas noteiktais ikdienas darbs
- Uz vietas klientu noteikts vidēji kvalificēts darbs
- Uz vietas darbinieku iniciēts vidēji kvalificēts darbs
- Tiešsaistes vidēji kvalificēts "klikšķu darbs"
- Tiešsaistes konkursa speciālista darbs

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Arī ceturtās industriālās revolūcijas laikā ir aktuāls darba samaksas pieaugums

**EIROPAI
NEPIECIEŠAMS
DARBA SAMAKSAS
PIEAUGUMS**

Algas zaudē kaimiņiem

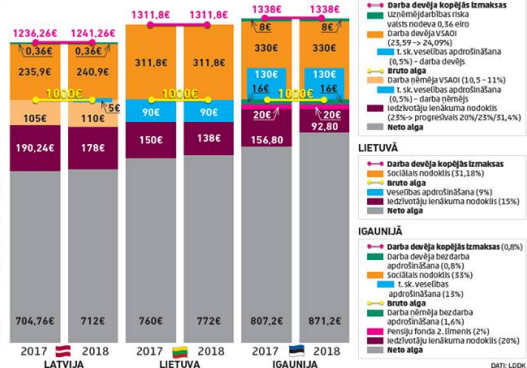
OLAFS
ZVEJNIEKS

Latvijas Darba devēju konfederācijas (LDDK) veikta Baltijas valstu algu un nodokļu salīdzinošā analīze demonstrē Latvijas algu un nodokļu sistēmas starptautisko konkurētspēju.

LDDK eksperts Pēteris Leiškalns, komentējot šo salīdzinājumu, skaidro, ka salīdzinājuma mērķis ir demonstrēt, kādas ir darba devēju izmaksas visās trijās Baltijas valstīs, samaksājot darba ņēmējam bruto algu 1000 eiro apmērā, un vienlaikus salīdzināt, kādi nodokļi tiek nomaksāti. "Veiktais salīdzinājums uzskatāmi demonstrē, ka Igaunijā daļa no sociālā nodokļa ir novirzīta veselības apdrošināšanas mērķiem, un tas noticis jau gandrīz pirms 20 gadiem, mēs pie tā esam nonākuši tikai tagad. Konkrētajā piemērā par 1000 eiro bruto algu veselības apdrošināšanai Igaunijā tiek novirzīti 130 eiro, Lietuvā – 90 eiro. Latvijā tikai no šā gada tiek novirzīti 10 eiro.

Igaunijā lielā daļa sociālā nodokļa daļa (20 procentpunkti) tiek novirzīta pensijām (20%), turklāt, ja arī pats darba ņēmējs

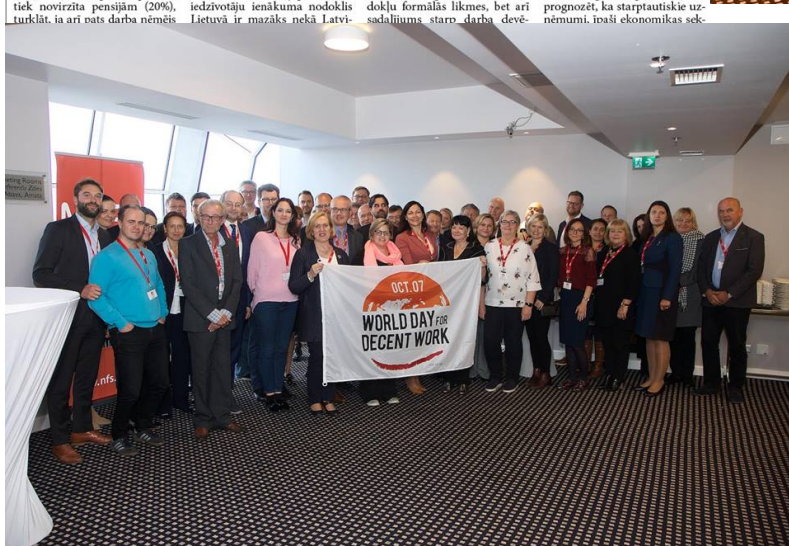
ALGAS APRĒKINS BALTIJAS VALSTĪS

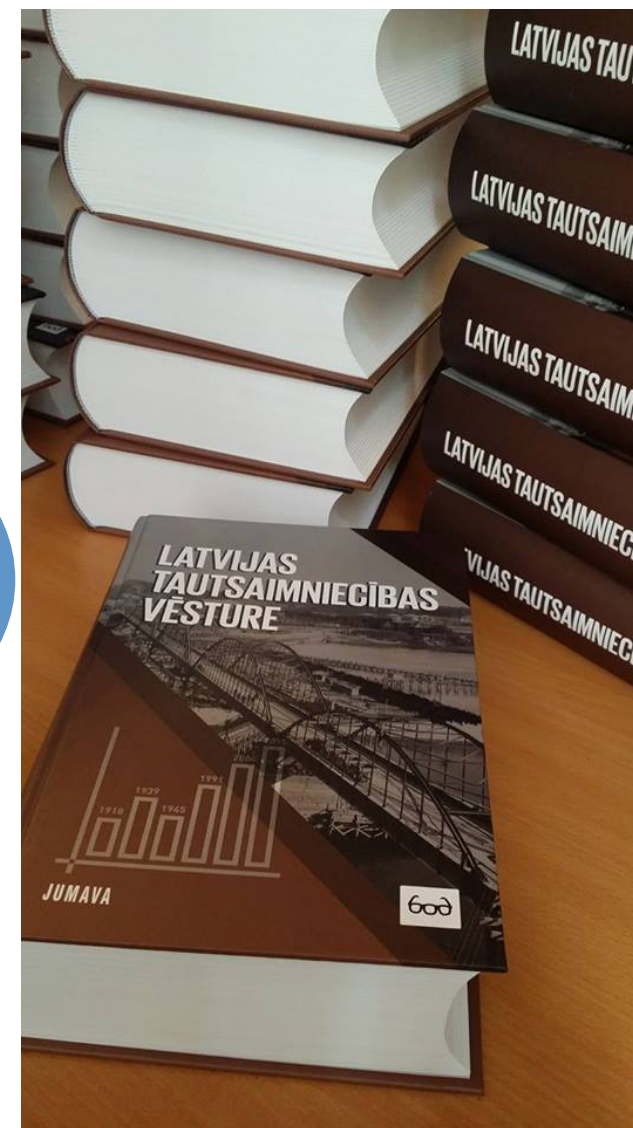
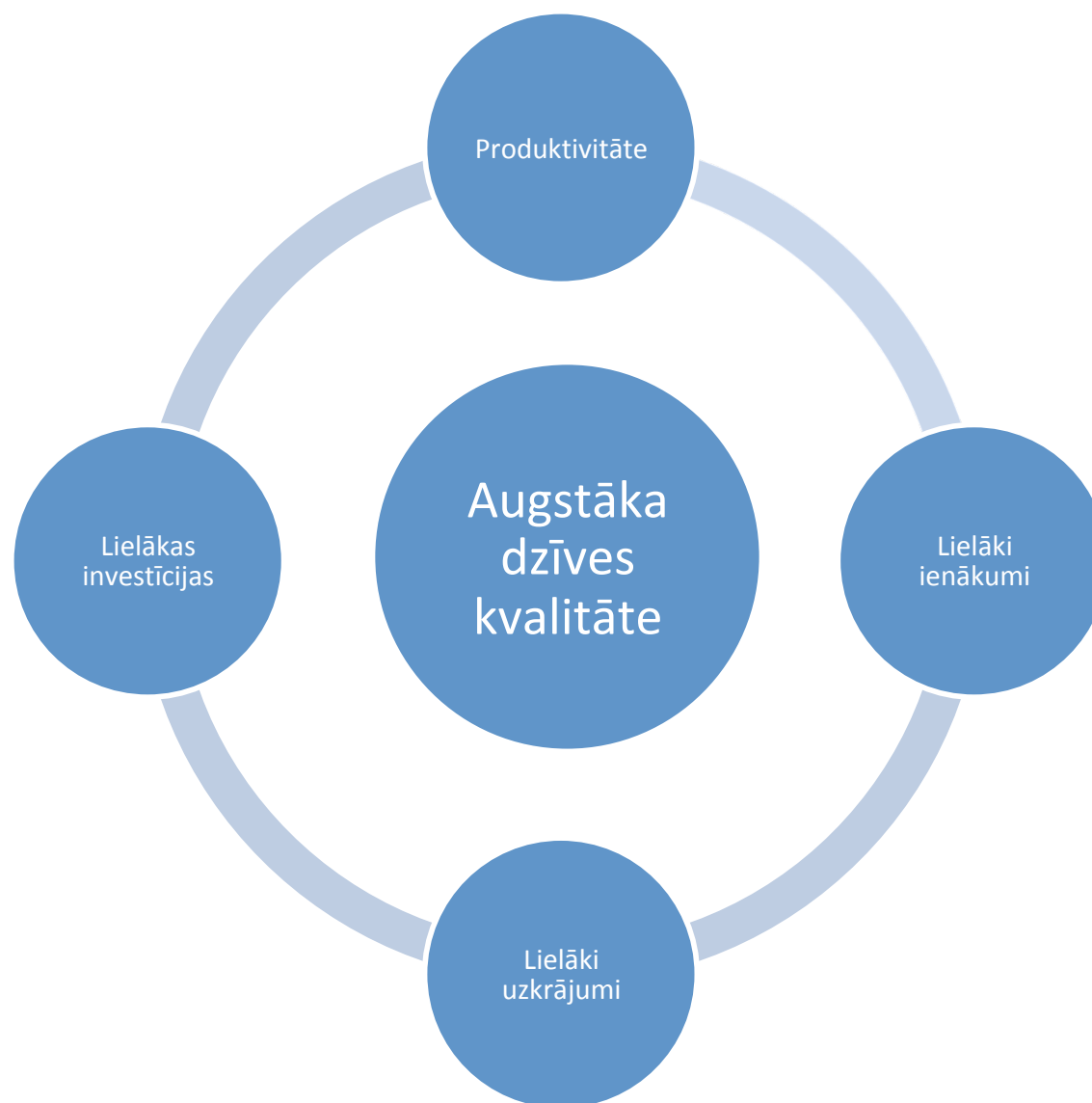

finansēta arī veselības apdrošināšana, kam no šā gada tiek minētas bruto algas tiek atvēlēti 90 eiro. Turklāt jāpieņem, ka iedzīvotāju ienākuma nodoklis Lietuvā ir mazāks nekā Latvijā.

mērojot algas, dažādus nodokļus un atvieglojumus, netiek iegūts reālais situācijai atbilstošs rezultāts. Svarīgas ir ne tikai nodokļu formālais likums, bet arī sadalījums staro darba devē-

ba ņēmējs saņem vismazāko algu "uz rokas". Šādi noteikumi visapgrūtinošākie ir tiem, kas maksā augstas algas, tādēļ var prognozēt, ka starptautiskie uzņēmumi, īpaši ekonomikas sek-

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Dalīšanās peļņā ar darbiniekiem – Participation – 5% no peļņas – darbiniekiem.

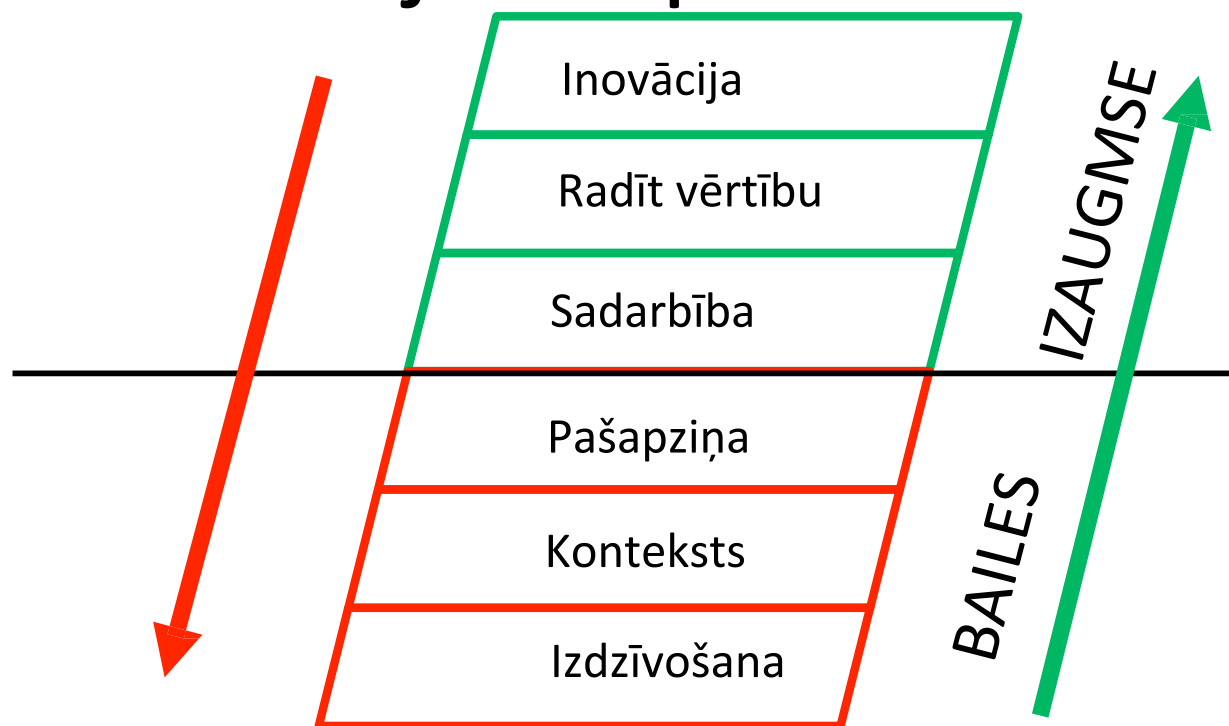
Investīcijas darbiniekos;

- Piesaiste un motivācija;

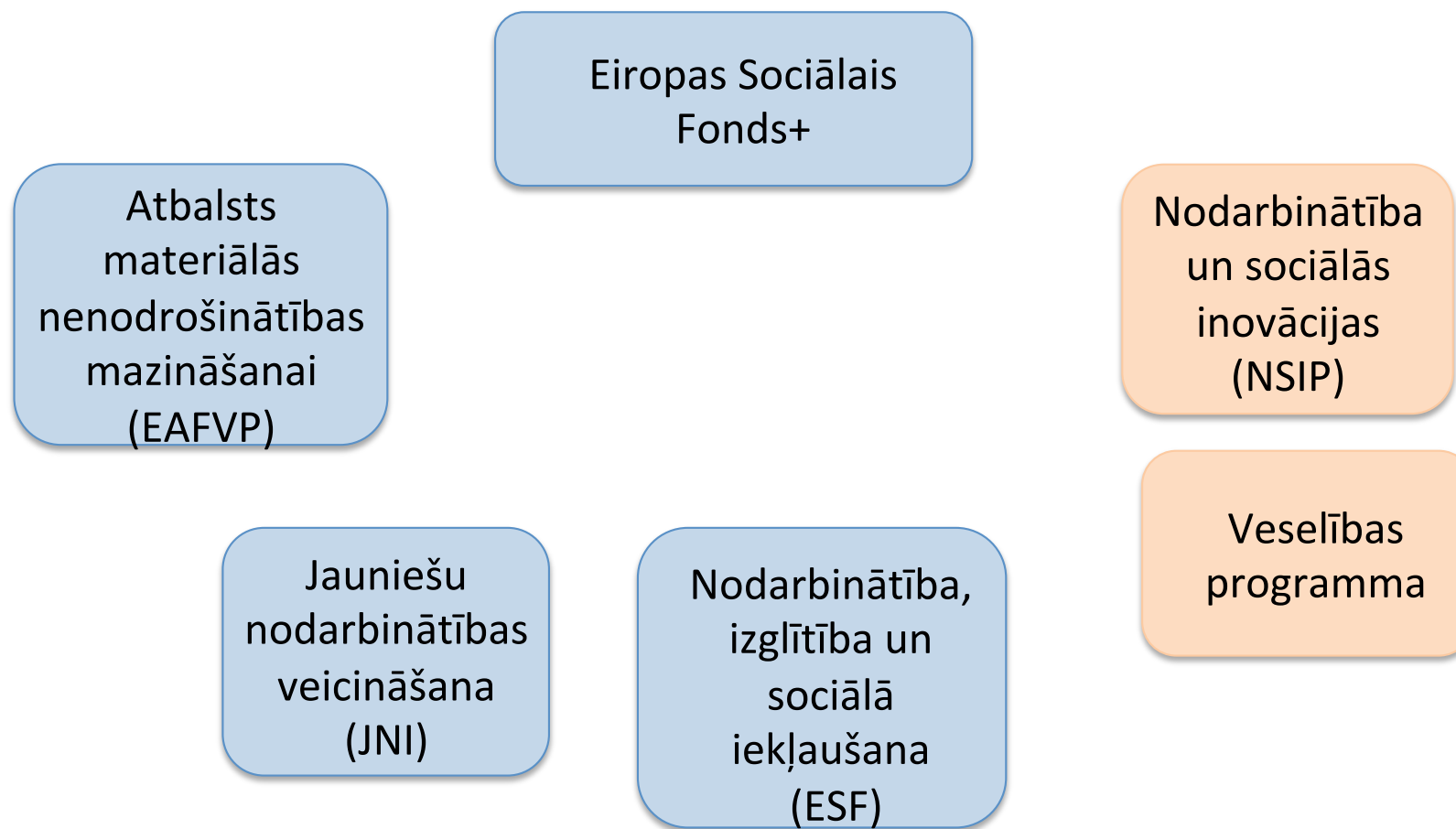

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Inovācijas kāpnes

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Pateicoties arodbiedrībām

Darba drošība

Minimālā alga

Virsstundu apmaksa

8 stundu darba diena

Pensijas

Tiesības uz
vienlīdzīgu samaksu

Ikgadējs apmaksāts
atvaļinājums

Slimības
lapas

Bezdarbnieka
pabalsts

Darba un
ģimenes dzīves
savienošana

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Digitālās atslēgšanas vienošanās

Telefonica

UAI global
union

CCOO
servicios a la ciudadanía
telecomunicaciones

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

- Tiesības tikt aizmirstam
- 2014. gada 13. maijā ar spriedumu lietā C-131/12 *Google Spain un Google* Eiropas Savienības Tiesa (EST) nostiprināja tiesības tikt aizmirstam. Šīs tiesības nozīmē, ka personai ir tiesības meklētājprogrammas pakalpojumu sniedzējiem pieprasīt no meklēšanas rezultātiem pēc personas vārda izņemt saites uz tīmekļa lapām, kuras publicējušas trešās personas un kurās ir informācija saistībā ar šo personu.
- Šādas tiesības personai ir attiecībā uz meklēšanas rezultātiem pat tad, ja informācija par personu nav izdzēsta no šīm tīmekļa lapām vai ja informācijas publicēšana šajās lapās ir likumīga. Šīs jaunās EST judikatūrā attīstītās tiesības tikt aizmirstam Vispārīgās datu aizsardzības regulas¹ izstrādes procesā iekļautas tās 17. pantā.

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Tiesības tikt aizmirstam

- Eiropas Savienības (ES) iedzīvotāji pēc EST sprieduma lietā C-131/12 šīs tiesības ir aktīvi īstenojuši. Saskaņā ar *Google* apkopoto statistiku kopš 2014. gada saņemti gandrīz 850 tūkstoši pieprasījumu no meklēšanas rezultātiem dzēst vairāk nekā 3,3 miljonus saišu uz noteiktām tīmekļa lapām. *Google* no meklēšanas rezultātiem par konkrētām personām ir izslēgusi 45 % saišu, ko personas lūgušas dzēst.² Apmierinot pieprasījumus, *Google* no meklēšanas rezultātiem izslēdz saites visos *Google* Eiropas meklēšanas rezultātos un izmanto ģeolokācijas signālus, lai ierobežotu piekļuvi attiecīgajai saitei no pieteikuma iesniedzēja valsts. Taču šos ierobežojumus ir iespējams apiet, piemēram, izmantojot virtuālo privāto tīklu (VPN) vai citādi maskējot personas atrašanās vietu, kā arī veicot meklējumus no valstīm, kas atrodas ārpus ES.
- 2019. gada 24. septembrī EST ir pasludinājusi spriedumu lietā C-507/17 *Google*, kurā tālāk attīstīts tiesību tikt aizmirstam tvērums, pieskaroties šo tiesību ģeogrāfiskajām robežām. Lietas pamatā ir Francijas Valsts informātikas un brīvību komisijas (CNIL), kas uzrauga datu aizsardzības prasību ievērošanu, pretenzijas pret *Google* par saišu izņemšanas attiecināšanu uz visiem šīs sabiedrības meklētājprogrammas domēna nosaukuma paplašinājumiem, uzskatot ģeobloķēšanu par nepietiekamu instrumentu tiesību tikt aizmirstam garantēšanai.

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Conference on the **European Pillar of Social Rights**

#SocialRights

Social Europe

Brussels, 23 January 2017

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

- Iespējas un izaicinājumi
- Digitālā ekonomika piedāvā daudz jaunu iespēju, taču rada arī jaunus izaicinājumus
- Viens no tiem - vajadzība pēc novatoriskiem veidiem, kā nodrošināt netipiskiem līgumiem pakļautu darba ņēmēju piekļuvi sociālajai aizsardzībai
- Ja mēs izprotam kvalitatīvu nodarbinātību kā sistēmu, kas nodrošina pienācīgu atalgojumu, arodveselības un darba drošību, pieņemamus darba apstākļus, apmācības un paaugstināšanas iespējas; un, ja pilna laika un beztermiņa līgums “visiem” jāsaglabā kā norma, digitālās revolūcijas ietekme uz darba tirgu izraisa daudz bažas

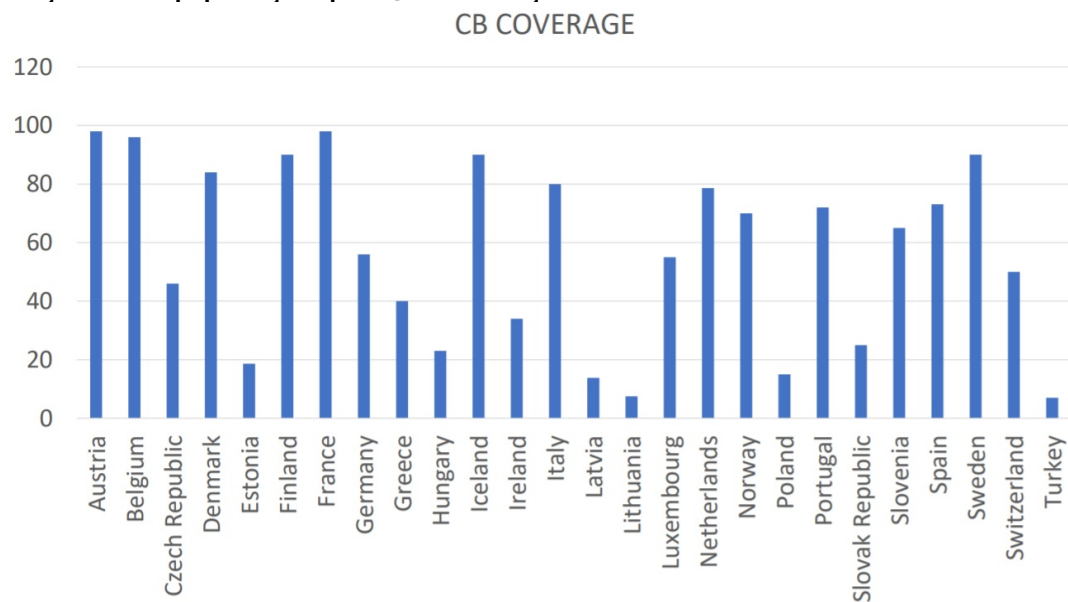
Industriālā tiesībpolitika Latvijā

- Laikā, kad notiek lielas digitālās, ekoloģiskās un demogrāfiskās pārmaiņas, kas dziļi izmaina darba ņēmēju, darba devēju un to kā sociālo partneru attiecības, vairāk kā jebkad ir jāapzinās, cik svarīgs ir sociālais dialogs un kolektīvās sarunas visos līmeņos, un tie ir jāstiprina.
- Jaunajos darba veidos sociālajam dialogam ir centrālā loma.

Industriālā tiesībspolitika Latvijā

Koplīgums = vērtība un pašregulācijas iespējas. Galvenais transformācijas veids.

- Kā Norvēģija kļuva par bagātu valsti?
 - Arī arodbiedrību kustība deva neatsveramu ieguldījumu sabiedrības un valsts bagātināšanā.
 - Eiropas Arodbiedrību konfederācijas vecākā padomnieka Marco Čilento atziņa: ja valstī koplīgumi neaptver 60% strādājošo - ir n
 - Latvijā koplīgumi aptver mazāk kā 20% strādājošo.
- Tāpēc būtiski jāpaplašina koplīgumu tvērumš

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Inovatīvas koplīguma pārrunas

- Cilvēka vadīta pieeja
- Cieņa pret cilvēktiesībām un vērtībām
- Nodarbinātības iespējas
- Sociāliem partneriem – nozīmīga loma
- MI ir jāpalīdz radīt ilgtspējīga un iekļaujoša sabiedrība

Industriālā tiesībpolitika Latvijā

Rekomendācijas arodbiedrību pieejai mākslīgajam intelektam
Trīs galvenās jomas, lai risinātu jautājumus darba vietā un koplīgumu slēgšanas kontekstā:

- datu privātums un piekļuves tiesības datiem un datu analīze, izvairoties no aizspriedumiem
- esošā darbaspēka pārkvalificēšana un kvalifikācijas paaugstināšana
- taisnīgas pārejas politika

Atbalstām arodbiedrības! Paldies!

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība

✉ Bruņinieku ielā 29/31
Rīgā, LV – 1001

✉ **Irēna Liepiņa**
LBAS priekšsēdētāja
vietniece
irena.liepina@lbas.lv